

στοχαστῶν, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν βαθμὸ στὸν ὁποῖο νεοπλατωνίζουσιν ἢ ὄχι.

Ἄξια προσοχῆς στὴν νέα αὐτὴ πανοραμικὴ ἱστορικὴ μονογραφία εἶναι, τέλος, ἡ γιὰ πρώτη φορὰ ἰσότιμη – σὲ ἱστορικὲς ἐνότητες ποὺ περιλαμβάνουσιν διαφορετικὲς φιλοσοφικὲς διδασκαλίες (le temps de la méditation, le temps de la fondation, le temps de la contestation) – ἐξέταση τοῦ βυζαντινοῦ στοχασμοῦ, καὶ μάλιστα ὅταν ἄλλες ἱστορίες τῆς Μεσαιωνικῆς Φιλοσοφίας τὸν παραθεωροῦν ἀδικαιολόγητα. Ἡ παράλληλη συνθετικὴ συζήτηση τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ δυτικοῦ μεσαίωνα, ὅπως ἐπίσης ἡ πρόθεση τοῦ συγγραφέα νὰ κατανοήσῃ τὸν τρόπο ἀνάπτυξης διαφορετικῶν θεωριῶν καὶ ρευμάτων στὴν ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ, ὁδηγεῖ σὲ νέες θεματικὲς τομὲς (πρόβλημα ἱστορικότητας, δυναμικὴ τοῦ μύθου στὴν ἱστορία) οἱ ὁποῖες ἐνισχύουσιν τὸ ἐνδιαφέρον τῆς σύγχρονης ἱστοριοφιλοσοφικῆς ἔρευνας πρὸς τὴν κοπιώδη μελέτη τῶν πηγῶν γιὰ τὴν δίκαιη κατανόηση λιγότερο γνωστῶν συστημάτων. Τὴν κατεύθυνση αὐτὴ ἐξυπηρετοῦν συγχρονικοὶ χρονολογικοὶ πίνακες καὶ εἰδικὴ βιβλιογραφία ποὺ προτείνεται ἐπιλεκτικὰ στὸ τέλος τῶν κεφαλαίων καὶ γιὰ κάθε συγγραφέα.

Εὐχῆς ἔργο εἶναι ἡ σημαντικὴ ἱστορία τοῦ Λάμπρου Κουλουμπαρίτη νὰ συζητηθεῖ εὐρύτερα ἀλλὰ καὶ νὰ γίνῃ γνωστὴ ἔξω ἀπὸ τὰ στενὰ ὅρια τῆς ἀκαδημαϊκῆς κοινότητας. Μία ὑπεύθυνη μετάφρασή της στὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα, συνοδευόμενη μάλιστα ἀπὸ εὐρετήρια ὀνομάτων καὶ ὄρων, θὰ ἀποτελοῦσε ἀσφαλῶς σημαντικὴ ἐνίσχυση τῆς νεοελληνικῆς φιλοσοφικῆς παιδείας.

Πολυτίμη-Μαρία ΠΑΛΛΙΟΛΟΓΟΥ

Ἄννιτιου Μαλλίου Σεβηρίνου Βοηθοῦ, *Βίβλος Περί Παραμυθίας τῆς Φιλοσοφίας, Μετάφρασις Μαξίμου Πλανούδη* - Anicii Manlii Severini Boethii *De Consolatione Philosophiae*, Traduction grecque de Maxime Planude. Édition critique avec introduction, le texte latin et les scholies par Manolis Papathomopoulos, Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, Βυζαντινοὶ Φιλόσοφοι- Philosophi Byzantini 9 (1999) LXXXII+258 σσ., Γαλλικὸ, ἐλληνικὸ καὶ λατινικὸ κείμενο. [Κεντρικὴ διάθεση: Γιὰ τὴν Ἑλλάδα Βιβλιοπωλεῖο τῆς Ἑστίας – Γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ Paris, J. Vrin - Bruxelles, Ousia].

Ἕνας ἀκόμη τόμος, ὁ ἑνατος, τῆς Σειρᾶς τῶν Βυζαντινῶν Φιλοσόφων εἶναι ἡ εὐπρόσδεκτη κριτικὴ ἔκδοση τῆς μετάφρασης ἀπὸ τὸν Μάξιμο Πλανοῦδη (1255-1305) τοῦ *Περί Παραμυθίας τῆς Φιλοσοφίας* τοῦ Βοηθίου (480-525 μ.Χ.). Ἐκδότης εἶναι ὁ καθηγητὴς Μανώλης Παπαθωμόπουλος (πρῶτη ἔκδοση τῆς μετάφρασης τῶν ποιημάτων: C. Fr. Weber, Darmstadt 1832; πρῶτη ἔκδοση τῆς μετάφρασης ὅλου τοῦ κειμένου: É.-A. Bétant, Genève 1871).

Στὸ πρῶτο μέρος τῆς εἰσαγωγῆς του (στὴν γαλλικὴ γλῶσσα), ὁ ἐκδότης παρουσιάζει τὴν μέχρι σήμερα ἱστοριοφιλολογικὴ ἔρευνα γύρω ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Βοηθίου ἐν γένει μὲ ἔμφαση στὸ *De Consolatione Philosophiae*. Στὸ πλαίσιο αὐτὸ ἐξετάζεται τὸ φιλολογικὸ εἶδος τοῦ ἔργου (prosimetrum), οἱ πηγές, ἡ χειρόγραφη παράδοση καὶ οἱ κριτικὲς ἐκδόσεις. Τὸ δεύτερο μέρος τῆς εἰσαγωγῆς ἀφορᾷ στὴν μετάφραση τοῦ ἔργου ἀπὸ τὸν Πλανοῦδη. Ἡ μετάφραση αὐτὴ δείχνει ὅτι τὸ *De Consolatione* ἄσκησε ἰδιαίτερη γοητεία καὶ στοὺς βυζαντινοὺς λογίους τόσο ὥστε νὰ μεταφραστεῖ ὁλόκληρο. Στὰ ἐπὶ μέρους κεφάλαια τῆς εἰσαγωγῆς, ὁ ἐκδότης συζητᾷ τὴν χρονολογία καὶ τὸ ὕφος τῆς πλανούδειας μετάφρασης (περ. 1295), τὸ ὄνομα «Βοηθός» στὴν χειρόγραφη παράδοση τῆς μετάφρασης (35 χειρόγραφα 14ου-17ου αἰῶνος), τὰ συνοδευτικὰ σχόλια τῶν περιθωρίων, τὴν γλῶσσα, τὸ λεξιλόγιο, καὶ τέλος τὰ προβλήματα τῆς χειρόγραφης παράδοσης καὶ τὴν ἰδιαιτερότητα τοῦ Codex Planudeus, τοῦ λατινικοῦ δηλαδὴ κώδικα ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ βυζαντινὸς μεταφραστής. Πρόκειται γιὰ ἕναν κώδικα ποὺ πρέπει, κατὰ τὸν ἐκδότη, νὰ συγγενεῖ μὲ τὸν Tegernseensis 765 (= Monacensis Clm 18765: ἀρχὲς 11ου αἰῶνος), ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ἕνα ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα λατινικὰ χειρόγραφα τοῦ *De Consolatione*. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ τό-

μου ἐστιάζεται κυρίως στο ἑλληνικὸ κείμενο τῆς μετάφρασης, ἐνῶ γιὰ τὸ λατινικὸ κείμενο ἀκολουθεῖται (μὲ κάποιες διαφοροποιήσεις) ἡ δευτέρη ἔκδοση τοῦ L. Bieler (1984). Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ Μ. Παπαθωμόπουλος γνωρίζει καὶ ἀντιμετωπίζει κριτικὰ καὶ τὴν ἰδιωτικὴ ἔκδοση τοῦ καθηγητῆ Ἀναστασίου Μέγα (Θεσσαλονίκη 1996), μὲ τὴν χειρόγραφη παράδοση τῆς ὁποίας συμφωνεῖ βασικά, ἐνῶ ταυτόχρονα διαφοροποιεῖται σὲ πολλὰ σημεία ἀποκατάστασης τοῦ κειμένου. Εἰδικότερα, ὁ ἐκδότης τῆς Σειρᾶς τῆς Ἀκαδημίας στηρίζεται στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα ἀποκλειστικὰ στὶς γραφές τοῦ ἀρχέτυπου O (= Romanus Angelicus gr. 48: XIV αἰ.), διορθώνοντας ἄλλοτε τὸ κείμενο τῆς editio princeps καὶ ἄλλοτε ἐπιβεβαιώνοντας ὁρισμένες ὑποθέσεις τῶν Weber καὶ Bétant.

Πρόθεση τοῦ Μ. Παπαθωμόπουλου (σελ. LXXII) εἶναι νὰ προβάλει τὸ ἐνδιαφέρον, ποὺ παρουσιάζει τὸ ἑλληνικὸ κείμενο γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ λατινικοῦ. Ἡ ἔκδοση καλύπτει ἐπίσης τὰ σχόλια, ποὺ ὁ Πλανούδης περιέλαβε στὴν μετάφρασή του καὶ τὰ ὁποῖα πιθανὸν νὰ εἶχε συναντήσει στὰ λατινικὰ χειρόγραφα τῆς *De Consolatione*. Ὁ τόμος κλείνει μὲ ἓνα Παράρτημα ποὺ περιέχει καὶ ἄλλα παλαιὰ λατινικὰ σχόλια καθὼς καὶ τὴν πραγματεία τοῦ Servatus Lupus γιὰ τὰ μέτρα τοῦ Βοηθίου. Στὸ τελευταῖο τμῆμα τοῦ Παραρτήματος (σσ. 127-132) ἐκδίδεται ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Μαξίμου (=Μανουήλ) Ὁλοβώλου *Πρὸς ὁμήλικας, Διαιρέσεις ἀρίστη περὶ τῶν διαλεκτικῶν Βοητίου Φιλοσόφου Λατίνου* (πρώτη ἔκδοση: M. Treu, στὴν *Byzantinische Zeitschrift*, 5, 1896), ἡ ὁποία ἀπαντᾶται στὴν ἀρχὴ τῆς μετάφρασης τοῦ *De topicis differentiis* τοῦ Βοηθίου ἀπὸ τὸν Ὁλόβωλο καὶ θεωρεῖται σημαντικὴ γιὰ τὴν παράδοση τοῦ κειμένου τῆς *De Consolatione*. Ὁ τόμος ἐννέα συμπληρώνει ἔτσι τὴν σημαντικὴ ἔκδοση τῶν λογικῶν ἔργων τοῦ Βοηθίου ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Δ. Νικήτα στὴν ἴδια Σειρά (*Βυζαντινοὶ Φιλόσοφοι* 5, 1990). Ἰδιαίτερη βοήθεια στὴν μελέτη τοῦ ἔργου προσφέρουν τὰ εὐχρηστα Εὐρετήρια κυρίων ὀνομάτων, λατινικῶν καὶ ἑλληνικῶν ὄρων (*Index Latinograecitatis*), καθὼς καὶ χωρίων ἀρχαίων συγγραφέων.

Εὐχρῆς ἔργο εἶναι ἡ νέα κριτικὴ ἔκδοση τοῦ ἔμπειρου φιλολόγου Μ. Παπαθωμόπουλου νὰ προσεχθεῖ ἰδιαίτερα ἀπὸ τοὺς ἱστορικοὺς τῆς Φιλοσοφίας ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τῶν ἐπιδράσεων στὸν ὑστεροβυζαντινὸ στοχασμό. Ἀναμφισβήτητα, ἡ ἔκδοση τῆς μετάφρασης τοῦ Πλανούδη προσφέρει πολλὰ στὴν γνώση μας γιὰ τὴν λόγια παραγωγὴ στὸ Βυζάντιο καὶ κυρίως γιὰ τὴν λατινομάθεια τῶν βυζαντινῶν, πολὺ περισσότερο, ὅταν στὸν ἐντυπωσιακὰ ἀναπτυσσόμενο σήμερα χώρῳ τῆς Βυζαντινῆς Φιλοσοφίας ἀπαιτοῦνται, πρῶτιστα, πολλὲς καὶ νέες ἐκδόσεις γιὰ ἀσφαλεῖς ἐρμηνευτικὲς προσεγγίσεις ἄγνωστων κειμένων τοῦ ἀνατολικοῦ μεσαίωνα. Αὐτὸν τὸν σκοπὸ ὑπηρετεῖ, μὲ κάθε τρόπο, ἡ Σειρά τῶν Βυζαντινῶν Φιλοσόφων τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἡ ὁποία φθάνει αἰσίως στὸν 10^ο τόμο της μὲ τὴν προσεχὴ ἔκδοση ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Ἰωάννη Δ. Πολέμη τοῦ ἀνέκδοτου ἔργου τοῦ Θεοφάνους Νικαίας (β' μισό τοῦ 14ου αἰ.) *Ἀπόδειξις ὅτι ἐδύνατο ἐξ αἰδίου γενῆσθαι τὰ ὄντα καὶ ἀνατροπὴ ταύτης*.

Πολυτίμη-Μαρία ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ

Δημήτρης Κ. ΒΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, *Βοήθιος, ὁ νοσταλγὸς τῆς ἑλληνικῆς παιδείας. Ἡ «Παρηγορία τῆς Φιλοσοφίας»*, Ἀθήνα, ἐκδ. Νέα Σύνορα, Α.Α. Λιβάνη, 1998, 471 σσ.

Ὁ κ. Βελισσαρόπουλος ἔχει παρουσιάσει πλούσιο ἔργο στὸν τομέα τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας καί, ἰδιαίτερα, τῆς πλέον ἄτυπης, τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῆς κινέζικης φιλοσοφίας, μετὰξὺ ἄλλων. Στὸ παρὸν βιβλίο του ἀσχολεῖται μὲ μιὰν ἀκόμη ἄτυπη «περίπτωση», ἐκείνη τοῦ ρωμαίου φιλοσόφου τῆς ἀρχῆς τοῦ Μεσαίωνα, Anicius Manlius Severinus Boethius, τοῦ γνωστοῦ σὲ μᾶς ὡς Βοηθίου (περ. 480 - 524 μ.Χ.). Λέμε «ἄτυπη» περίπτωση, ἐπεὶ ὁ Βοήθιος ἀνήκει σὲ ἐκείνην τὴν, κοινῶς λεγόμενη, ἐποχὴ τῆς παρακμῆς, τῆς φθιμένης ὡς ἀντι-φιλοσοφικῆς, τὴν ἐποχὴ τοῦ Μεσαίωνα. Καὶ ὅμως ὁ Βοήθιος εἶναι πρόσωπον κεντρικὸ τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας, σημαντικότερον πολλῶν ἄλλων ποὺ ἔχουν τὴν τύχη νὰ